

De moeders van Mahipar

FORUGH KARIMI (1971, Kabul) is een Afghaans-Nederlandse schrijver. Op 25-jarige leeftijd vluchtte zij samen met haar man naar Nederland. Ze heeft geneeskunde gestudeerd (UvA 2004) en is werkzaam als psychiater en psychotherapeut. Al jong hield ze van schrijven en op haar negentiende won ze in Kabul een prijs voor het beste korte verhaal. Karimi heeft vele artikelen en essays geschreven in zowel het Farsi als het Nederlands; ook vertaalde ze werk van o.a. Zwagerman en Nijhoff. *De moeders van Mahipar* is haar debuutroman.

FORUGH KARIMI

DE MOEDERS
VAN MAHIPAR

roman

MERIDIAAN
UITGEVERS

2022

Eerste druk februari 2022

© 2022 Forugh Karimi

Onder redactie van Adriaan Krabbendam

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagbeeld Octavie Wolters

Auteursfoto © Tessa Posthuma de Boer

Typografie Wim ten Brinke

Drukkerij Wilco

ISBN 978 94 93169 77 7

NUR 301

www.meridiaanuitgevers.com

 @meridiaanuitgevers

 @meridiaanboeken

 @MeridiaanBoeken

 LinkedIn Meridiaan Uitgevers

voor Ali en Crystal:
mijn hart en mijn ziel

&

voor alle kinderen in de diaspora

Inhoud

YAK	2017	9
DOE	1986	15
SEH	2017	87
TJAHAR	1997	95
PANDJ	2017	151
SJASJ	2002	163
HAFT	2017	241
HASJT	2004	255
NOH	2017	267
DAH	2015	275
YAZDAH	2017	337
DOWAZDAH	2016	349
SEZDAH	2017	431
TJAHARDAH	2018	467

Verantwoording	473
Honderd jaar politieke geschiedenis Afghanistan	475
Verklarende woordenlijst	479
Dankbetuiging	483

YAK

Zaterdag 7 januari 2017

Roerloos als een standbeeld zat hij nu al meer dan een uur op dezelfde plek. Zijn hele leven had hij geen vlieg kwaad gedaan, maar als het om Saráh ging was hij tot alles in staat. Woedend geweld bruiste in hem op. Hij móest zichzelf tot bedaren brengen... Het plein was leeg, verlaten en koud. Met moeite suste hij het vuur vanbinnen. Het glazen plafond hield de donkere hemel tegen.

Als een dolleman had hij heen en weer gelopen voor de gesloten deur van de shockroom, die een aantal keren open en dicht- was gegaan om de zich haastende artsen en verpleegkundigen door te laten. Het verzoek om naar de wachtkamer te gaan, had hij genegeerd, maar ze hadden hem uiteindelijk weggestuurd. Toen was hij maar naar het hem zo bekende binnenplein gegaan, en aan een tafel voor het gesloten restaurant gaan zitten.

Een van de verplegers van daarnet kwam naast hem zitten. 'Hai, ik ben Virgil,' zei hij. Hij rook naar ontsmettingsmiddelen. 'Het kan nog wel even duren. Ze wordt na de operatie hoogstwaarschijnlijk naar de intensive care overgebracht.'

Die stem, dat Surinaamse accent, het had iets intiems. Iets vertrouwds. Het was alsof er een oude herinnering in hem werd opgerakeld, die net niet de grens van zijn bewustzijn passeerde.

De verpleger sprak langzaam en zachtjes. 'Ik heb met je

te doen, man. Ik weet niet wat ik moet zeggen... Het is verschrikkelijk voor je. Maar de wonderen zijn de wereld nog niet uit... Laat de hoop niet varen! Als jij hier op het plein de hoop opgeeft, geeft zij het daar op de operatietafel ook op. Snap je? Ga anders even naar buiten, frisse lucht halen. Ga bidden, als dat iets voor je is. Als er nieuws is word je gebeld...' De donkerbruine huid van zijn grote voorhoofd glinsterde.

Wie was deze man? Hij begreep het niet, het maakte hem ongerust. Was hij in de war?

'Goed man, ik moet gaan. Als je iets nodig hebt, kom even naar de Spoedeisende Hulp. Misschien kan ik je helpen.'

Virgil. Heette die man echt zo?

Hij legde zijn onderarmen op de tafel. Hij huiverde. Was het voorportaal van de hel in Dantes wereld ook zo koud geweest? Saráh weet zoiets altijd precies. Hij kon haar dat nu niet meer vragen — nee, nú even niet! Nooit 'niet meer' zeggen. 'Ik word gek...!' fluisterde hij, en hij balde zijn vuisten zo stevig dat zijn hele bovenlichaam ervan begon te beven. Het koude zweet brak hem uit.

Bidden. Was er een almachtige instantie die in staat was zijn allerliefste in leven te houden...? Mensen klampen zich meer aan God vast juist op het moment dat ze door Hem gezeseld en vertrapt worden. Was dat Bertrand Russell? Waarschijnlijk. Ook dat zou Saráh weten, maar de filosoof had gelijk. Hij overwoog het stiltecentrum op te zoeken. Hij zou zich één voor één tot alle hoeken van die ruimte richten en zich wenden tot iedere god die daar vertegenwoordigd werd. Hij zou tegenover God gaan staan, de God die hem zo graag wilde treffen en juist diegenen van hem afpakken die hij liefhad. Keer op keer. Maar hij

hoefde niet te klagen over wat God hem had aangedaan. Hij was bereid tegenover de Almachtige te verklaren dat hij maar een miezerige, machteloze nietsnut was, die in alle nederigheid om vergeving vroeg en smeekte of hij zijn vrouw terug mocht verdienen...

Ach, wat had God aan zijn smeekbeden? Hij was gedomd hier te blijven wachten en de tirannie van deze beslissende uren te overleven. Er restte hem geen keuze.

Hij keek voor het eerst om zich heen. Niets was hier nieuw voor hem. Maar het overdekte plein, waar hij jarenlang heen en weer had gelopen, leek nu eerder het centrum van een spookstad, beroofd van elk teken van leven. De wereld was veranderd in één grote wachtkamer.

Had Virgil hem gevraagd hoe hij heette? Dat kon hij zich niet herinneren. Net zomin als het antwoord dat hij hem kon hebben gegeven.

DOE

1986-1987

Amsterdam-Noord, mei 1986

‘Hé, knappe jongen, hoe heet je?’ Aan het woord was een vrouw van middelbare leeftijd met rood haar, de school-directrice.

Lolo had doorgaans moeite om Nederlands te verstaan, maar deze vraag begreep ze wel. Ze kuste de zachte krullen van de ‘knappe jongen’ die bij haar op schoot zat. De jongen boog zijn hoofd achterover, het volgende kusje belandde op zijn neuswortel. Zou hij nu gaan praten? Hij had al maanden niet meer gesproken, ook niet met haar. Ze had hem gesmeekt om tegen haar te praten. Tevergeefs. En nu was ze juist bang dat hij wél opeens zou spreken.

‘Hoe heet je?’ vroeg de directrice nog eens. ‘Help me een beetje. Hier staat dat je Sam heet, maar er staat ook iets anders. Weet jij wat je tweede naam is?’

Lolo klemde haar armen strakker om Ramón heen en trok hem naar zich toe. Als Tine nu haar mond maar hield. Ze droogde het zweet van haar hand af aan Ramóns trui.

‘Dat zit volgens mij een beetje ingewikkeld, maar die R. achter Sam staat voor Ramón,’ zei Tine in het Engels.

Lolo’s hart begon sneller te kloppen.

‘De moeder noemt hem dus Ramón. Klopt dat?’ Ook de directrice was overgegaan op Engels.

‘Ja, dat klopt,’ zei Tine zonder naar Lolo te kijken. ‘Op alle papieren van de Vreemdelingendienst en officiële brieven staat hij als Sam R. Manzèl vermeld, Manzèl is ook de achternaam van Lolo.’

‘Op school gebruiken we graag de roepnaam,’ zei de directrice.

Lolo hield haar adem in.

‘Ik mag hem inmiddels ook Ramón noemen van Lolo.’
Tine gaf Lolo lachend een knipoog.

Hoe dúrfde ze? Ze had haar nog zo beloofd de naam Ramón niet te noemen.

‘Maar Lolo vindt het heel belangrijk dat iedereen in de buitenwereld hem Sam noemt,’ zei Tine. ‘Volgens mij is ze niet blij dat ik heb verklapt dat hij ook Ramón heet.’

Goddank had ze niet meer gedeeld met Tine.

‘O, hmmm... hoelang ken je ze?’ De directrice bleef Tine aankijken.

‘Ik ken ze nu iets meer dan vijf maanden, ze zijn ongeveer driekwart jaar in Nederland, eerst verbleven ze in een opvanghuis van het Leger des Heils, maar dat ging niet goed, ze werd er lastiggevallen, zo mooi als ze is, trekt ze ongewenst veel aandacht naar zich toe, vervolgens werden ze overgeplaatst naar een vrouwenopvang, waar een vriendin van mij werkt, toen werd ik ingeschakeld, bijzonder dat ze in de vrouwenopvang belandden, normaal komen daar geen vluchtelingen, ik heb met Vluchtelingen-Werk naar woonruimte gezocht, mijn netwerk ingeschakeld, bemiddeld, uiteindelijk konden we deze woning voor haar regelen, echt een wonder..’

Lolo was even afgeleid, Ramón liet zich van haar schoot glijden en ging naast haar staan.

‘...wilde dus per se in Amsterdam een huis voor ze vinden...’

De directrice leek aandachtig naar haar te luisteren.

‘...dan kon ik ze blijven begeleiden, en nou ja... wie zoekt die vindt, zeggen ze, ze wonen nu twee maanden hier in de Dijkmanshuizenstraat, ze kregen wat geld voor de in-

richting, ik heb haar geholpen met schilderen, naar de bouwmarkt gaan en noem maar op, ze heeft er ook echt een thuis van gemaakt, moet ik zeggen, ze heeft echt smaak...'

Lolo draaide op haar stoel. Het was net alsof ze er niet bij was. Waarom ging het niet over de inschrijving?

Maar Tine ratelde op haar gemak door over alle hulp die ze geboden had.

'Ik begrijp de wens van de moeder voor inschrijving op deze school,' onderbrak de directrice Tine na een poosje. *'But first, the issue of the language must become clear.'*

Nu spitste Lolo haar oren. De directrice richtte zich eindelijk tot haar. Ze had zich op deze vraag voorbereid. Ze moest nu goed opletten. Haar handen voelden klam. Ramón duwde zich tegen haar benen en legde zijn hand op haar knie. Ze tilde hem van de grond en zette hem weer op schoot. Ze sloeg haar armen om hem heen. *'He will be okay,'* zei ze. *'He will learn. I promise you! I would be very grateful if you allow my little son to enroll in this school.'*

'Are you sure that he has talked before?'

'Yes, he started to speak simple and short words when he was one year old. At the age two and a half he was speaking pretty well. But when we came here, he just stopped talking. Please understand that I can't give you more details and explanations.' Ze voelde zich opeens weer sterker. *'And I really want him to be called Sam at school, and not Ramón. This is my wish and my request as his mother.'* Het voelde goed. Ramón draaide zijn hoofd en glimlachte naar haar. Ze glimlachte terug en kuste zijn voorhoofd. Was hij gerustgesteld? Had hij zich ook zorgen gemaakt?

Tine en de directrice waren inmiddels overgegaan op het Nederlands. Voor zover Lolo het kon verstaan, ging hun gesprek over de situatie in Afghanistan en de invasie van

de Russen. Ze hoorde de directrice haar leeftijd berekenen aan de hand van haar geboortedatum op de formulieren. De woorden ‘zesentwintig’, ‘alleenstaande moeder’, ‘intelligent’ en ‘assertief’ vielen haar op in de snel uitgesproken zinnen van beide vrouwen. Ook begreep ze dat ze haar zoontje ‘ondanks zijn mutisme’ een verder normaal en niet angstig kind vonden.

Ze voelde zich net weer een beetje rustig worden, toen ze de directrice een opmerking hoorde maken over haar ‘Britse accent’. Opeens leek er een tekort aan zuurstof te zijn in het kleine en slordig ingerichte kantoor. Haar hart ging tekeer. Ze keek van Tine naar de directrice.

Het was alsof de vrouwen zich ineens weer bewust werden van haar aanwezigheid. De directrice verontschuldigde zich voor het feit dat ze over waren gegaan op het Nederlands en beloofde beter op te letten.

Lolo bedankte haar.

‘Maar even terug naar de aanvraag. Waarom per se deze school?’ De directrice keek beurtelings van haar naar Tine.

‘Nou, Lolo vroeg mij expliciet welke school hier in de buurt een witte school was...’ Tine onderbrak zichzelf, en keek Lolo aan. ‘Mag ik dit verder uitleggen?’ vroeg ze. ‘Ik praat over je terwijl je hier zit, een beetje gek misschien, maar ik wil het de directrice goed uitleggen...’

‘Geen probleem,’ zei Lolo.

‘Ze wil haar zoon niet op een zwarte school hebben, tussen de migranten en vluchtelingenkinderen...’ Tine had haar hoofd helemaal naar de directrice gedraaid, maar ze bleef wel Engels praten. ‘Ergens denk ik dat ze als alleenstaande jonge en mooie vrouw geen bemoeienis wil van eventuele landgenoten of zo, en ergens denk ik dat er misschien geheimen spelen, die wij niet weten en ook niet

hoeven te weten maar die we wel kunnen begrijpen, ik in ieder geval wel, Lolo is vijf jaar jonger dan ik, ik moet er niet aan denken om in haar schoenen te staan, ze heeft veel achter moeten laten en is alleen met haar zoontje naar Nederland gevlucht, ze is een intelligente vrouw en wil hem een goede toekomst geven, dat wil natuurlijk iedere moeder, maar goed, haar argument is dat haar zoon een betere toekomst zal hebben als hij naar een witte school gaat, eerlijk gezegd, begrijp ik dat ook...'

'Witte school, witte school...!' zei de directrice fronsend. 'Nou, zo wil ik het niet noemen. Onze school is vrij voor alle kinderen, maar we hebben nu eenmaal onze criteria voor de inschrijving.'

Lolo kon Tines gezicht maar half zien. Tine bleef lang stil met een gemaakte glimlach op haar gezicht, daarna staarde ze een poosje naar het plafond, nog steeds met die glimlach. Was dat een onderonsje? Lolo probeerde iets te begrijpen van wat zich afspeelde in de stilte tussen de twee vrouwen.

De directrice bladerde weer door de formulieren. 'Ik moet zeggen dat ik onder de indruk ben van het verhaal,' zei ze ten slotte. Ze keek van haar papieren op en wendde zich tot Lolo. 'Ik moet met mijn staf overleggen over zijn mutisme, maar wat mij betreft is Sam welkom op deze school.'

Lolo voelde haar schouderpijlen zich ontspannen. Ze zuchtte en dat luchtte op. Ze drukte Ramón dichter tegen zich aan.

'Dat is fijn om te horen,' zei Tine snel voor Lolo zelf kon reageren. 'Uw school staat erom bekend dat hier kinderen uit de betere buurten en uit Schellingwoude komen, ik denk dat het met dat mutisme wel goed komt...'

'Heel erg bedankt,' zei Lolo ook maar.

‘Het is nu mei,’ zei de directrice, die Tine verder negeerde. ‘Sam wordt in juli vier. Hij mag na de zomervakantie beginnen in de kleuterklas. Misschien overleggen we met een psycholoog, mocht dat nodig zijn. Maar dat zien we dan wel weer. Laten we zeggen: we geven hem een half jaar en daarna evalueren we zijn voortgang. Is dat goed zo?’

2

Ik leg mijn geschiedenis vast voor Ramón. Dit verhaal wil ik opschrijven voordat mijn herinneringen vervormd raken, de feiten in het licht van de voortschrijdende inzichten en wijsheden vervagen. Schrijven is niet makkelijk als je herinneringen oprakelt die je met veel moeite de hoeken van je overvolle geheugen in hebt gedrukt. Als je gaat wroeten, gaat het verleden eerst genadeloos roeren in je ziel.

Ik weet niet zeker of hij in staat zal zijn om zijn moedertaal te lezen. Ik hoop dat hij een wijze en sterke man zal zijn als hij dit onder ogen krijgt. Dat hij me kan begrijpen en me de keuzes die ik heb gemaakt kan vergeven. Ik realiseer me goed dat dit mijn kant van het verhaal is – zo moet Ramón het vooral lezen.

Ze staaarde naar het dichtgeslagen notitieboekje, het bruinleren etui en de pen lagen ernaast gerangschikt op de keukentafel. Ze streelde de kaft.

Na de afspraak met de directrice had ze afscheid genomen van Tine en was met Ramón in het stoeltje achterop naar winkelcentrum Waterlandplein gefietst. Bij de boekhandel was haar keuze snel gemaakt: tussen een rij dag-

boeken en schriften had het blauwe notitieboekje met witte bloempjes op de kaft meteen haar aandacht getrokken. Alsof het voor haar bestemd was en daar stond te wachten om haar verhalen te ontvangen.

De keuken was groot genoeg voor de kleine eettafel bij het raam, de koelkast, de wasmachine, een klein ingebouwd aanrecht met kasten. Ze zat in het felle licht van de keukenlamp. Moest ze echt in het Farsi schrijven, of toch in het Engels, zodat Ramín het makkelijker kon lezen? Ze moest denken aan een gedicht van Roemi:

Ieder gescheiden van zijn taalgenoot
maakt dan wel geluid – zijn taal is dood.
Wanneer de roos vergaat, de tuin verbleekt,
wie hoort nog wat de nachtegaal bespreekt?

Ze dacht nog een poosje na en maakte toen vastberaden haar keuze. Ze moest in het Farsi blijven schrijven, net zoals ze begonnen was.

Mijn echte naam is Mardjan. Dat betekent 'koraal'. Lolo is de naam die mij door iemand anders is geschonken. Ik was nog een jong meisje en durfde nog te dromen over het leven. Het was de lieve Azád die mij Lolo noemde. Alleen hij en ik wisten ervan. Lolo betekent 'parel', maar dat is in Afghanistan niet de gebruikelijke term daarvoor. Azád had het gelezen in een gedicht van Hafez:

Het hart moet immer zuiver zijn en rein –
niet alle klei wordt koraal of parel fijn.